

TANULMÁNYOK

FERENCZI BÉCSI TANULÓÉVEI¹*Erős Ferenc****Magyar diákok a bécsi orvoskaron***

Ferenczi Sándor 1890 májusában tette le érettségi vizsgáját a miskolci református gimnáziumban.² Ugyanennek az évnek az őszén beiratkozott a Bécsi Egyetem orvosi karára. Pályaválasztásában – a személyes érdeklődésen túl – az is közrejátszhatott, hogy az orvosi hivatás ekkoriban igen vonzó volt az asszimilálódó zsidó középosztály gyermekei számára. Ez volt ugyanis azon szabadfoglalkozású értelmiségi pályák egyike, amely a liberálisnak nevezhető Monarchiában az 1867-es emancipációs törvény utáni, az első világháborúig tartó időszakban a hagyományos zsidó foglalkozások (ipar, kereskedelem) mellett jelentős korlátozás nélkül nyitva állt számukra. Az orvosi pálya jó karrier- és mobilitási lehetőségeket, biztos megélhetést, társadalmi elfogadást és megbecsülést ígért.³

A tizenkilencedik század végén a biológiai ismeretek, a közegészségügy, a diagnosztikai, technikai és terápiás módszerek fejlődése a medicina viharosan gyors modernizálódását és professzionalizálódását tette lehetővé. Kialakult a modern orvosi szerep és státusz, amely a társadalom széles köreiből komoly tekintélyre tett szert. Az orvos mint polgár és mint modern szakértelmiségi ugyanakkor viszonylag függetlenné válhatott a külső társadalmi hierarchiától, mivel a befektetett kulturális tőke jól konvertálható, könnyen alkalmazható volt; az orvosi szerep a hagyományos értelmiségi szerepekhez képest kevésbé függött nemzeti, etnikai, nyelvi, kulturális- és osztálykorlátoktól. Az orvosi pálya népszerűségére

---

¹ A tanulmány az OTKA K 79146 sz. projektje keretében készült. A „Ferenczi Sándor hazatér” című nemzetközi konferencián (Miskolc, 2008. nov. 27-29.) elhangzott előadás szerkesztett változata. Az anyaggyűjtést a bécsi Collegium Hungaricum ösztöndíja tette lehetővé 2006-ban. Köszönettel tartozom Kovács Annának az anyaggyűjtéshez nyújtott segítségért, Karády Viktornek néhány statisztikai adat rendelkezésére bocsátásért, Patyi Gábornak tanácsaiért.

² Ferenczi miskolci gyermek- és ifjúkoráról lásd Kapusi, 2000; 2007a; 2007b.

³ 1880-ban a bécsi orvosi fakultás hallgatóinak 38,6 százaléka volt zsidó. Lásd Pulzer, 2004, 78.

jellemző, hogy az 1900-as évek elején Magyarországon az aktív kereső orvosoknak csaknem fele volt zsidó vallású (Gyurgyák, 2001, 83). Egy másik adat szerint 1910-ben az értelmiségi szakmákon belül foglalkoztatott *budapesti* zsidó vallásúak közel húsz százaléka volt orvos, állatorvos, vagy gyógyszerész (Karády, 1997, 239). Ugyanebben az évben a fővárosi orvosok csaknem hatvan százaléka volt zsidó vallású.⁴

Azt, hogy Ferenczi Bécsben folytatta orvosi tanulmányait, a bécsi családi kapcsolatokon (édesanyjának rokonsága, az Eibenschütz-család,⁵ valamint apai nagybátyja, Sigmund Fränkel⁶) és a német nyelv anyanyelvi szintű ismeretén kívül az is indokolta, hogy a bécsi orvoskar, amely az egyetem 1365-ös megalapítása óta folyamatosan fennállt, ebben az időben a világ legjobbjai közé tartozott. A kar először a 18. században, Mária Terézia uralkodásának idején vált világhírűvé, ez volt az „első bécsi orvosi iskola” korszaka. 1784-ben létesült a híres bécsi közkórház, az Allgemeines Krankenhaus, amely klinikáival együtt a modern gyógyítás és orvostképzés egyik legfontosabb központja lett. A „második bécsi orvosi iskola” felvirágzása a 19. század derekán következett be, elsősorban kiváló professzorainak köszönhetően, akiknek úttörő szerepük volt a modern medicina kialakulásában, klinikai, diagnosztikai, technikai és elméleti vonatkozásban egyaránt. Legkiemelkedőbb képviselői közé tartozott Karl Rokitsansky (1804-1878), Josef Skoda (1805-1881), Ferdinand von Hebra (1816-1880), Semmelweis Ignác, (1818-1865), Ludwig Türck (1810-1868), Johann Nepomuk Czermak (1828-1873), Leopold von Dittel (1815-1898), Theodor Billroth (1829-1894), Hermann Nothnagel (1841-1905), Rudolf Chrobak (1843-1910), Adolf Lorenz (1854-1946), nem utolsósorban pedig a Nobel díjas Karl Landsteiner (1868-1940), Bárány Róbert (1876-1936) és Julius Wagner-Jauregg (1857-1940).⁷

A bécsi egyetem a középkor óta nagy számban vonzotta az egyetemjáró magyarországi diákokat, a *peregrinusokat*. Mint Patyi Gábor írja: „A Bécsi Egyetem hallgatósága nyelvi-nemzetiségi arculatában sokszínű volt, az egyetem nagy szerepet játszott a korabeli délkelet- és kelet-európai értelmiség képzésében. Bécsben tömörült Európa második legnagyobb,

---

⁴ Statisztikai mellékletek. Összeállította Zeke Gyula. In: Lendvai és mások, 1990, II. kötet, 193.

⁵ Kapusi, 2008, 84.

⁶ Harmat, 1994, 32-33.

⁷ Schönbauer, 1947; Lesky, 1978; Sablik, 1988, 160-170.

Közép-Európa legnagyobb létszámú diákpopulációja.” (Patyí, 2004, 16). Adatai szerint 1890 és 1918 között 6247 magyar *állampolgárságú* (nem feltétlenül magyar *anyanyelvű*)⁸ diák tanult bécsi felsőoktatási intézményekben, ebből 2905 fő, azaz 46,5 % a bécsi egyetemen. A bécsi egyetem magyar állampolgárságú hallgatói közül ebben az időszakban 1072 fő, azaz 16,48 % volt orvos- és gyógyszerészhallgató (ebből 897 fő, azaz 83,67 % orvostanhallgató) (Patyí, 2004, 30-32).⁹

Az alábbi táblázat mutatja, hogy a magyarországi orvostanhallgatók, akik Budapest, Kolozsvár (1872-től), Bécs és más külföldi képzőhelyek között választhattak, igen nagy arányban jártak a bécsi egyetemre: 1880 és 1885 között több mint egyharmaduk (34,8 %, Ferenczi tanulmányai idején még mindig egy negyedük (24,2 %)).¹⁰ A táblázatból jól látható az is, hogy a kilencvenes évek közepétől egyre csökkent a bécsi orvoskar szerepe,

A magyarországi orvostanhallgatók megoszlása képzési hely szerint (1881–1918)

	Budapest	Kolozsvár	Egész Magyarország	Bécs	Más külföld	Összesen	Évi átlag
1872/73–1874/75	91,1	8,9	(100,0)	?	?	?	592
1875/76–1879/80	88,5	11,5	(100,0)	?	?	?	750
1880/81–1884/85	54,0	6,1	(60,1)	34,8	5,0	100,0	1.867
1885/86–1889/90	53,5	7,1	(60,9)	30,9	8,1	100,0	2.219
1890/91–1893/94	57,0	9,8	(66,8)	24,2	9,1	100,0	1.728
1895/96–1899/1900	61,2	9,4	(70,6)	18,2	11,3	100,0	1.102
1900/01–1904/05	72,7	11,6	(83,9)	7,9	8,1	100,0	1.000
1905/06–1909/10	75,7	12,6	(88,3)	6,2	5,5	100,0	1.947
1910/11–1913/14	75,7	12,9	(88,6)	5,5	5,9	100,0	3.380
1914/15	82,7	11,8	(93,5)	2,1	3,4	100,0	2.338
1915/16	79,2	9,4	(88,6)	4,2	7,2	100,0	1.400
1916/17	80,1	6,8	(86,9)	3,0	10,1	100,0	1.805
1917/18	86,6		(96,1)	0,9	3,0	100,0	5.950

a budapestiét viszont, amely a kilencvenes években emelkedett európai színvonalra, megnőtt. A 20. század elején a magyar orvostanhallgatók

⁸ Karády Viktor adatai szerint 1910-ben a bécsi orvoskarra beiratkozott magyarországi hallgatók fele német anyanyelvűként iratkozott be (Magyarországon csak 4 %.) (Karády, 2002, 243).

⁹ Ezek a hallgatók mind férfiak voltak; a bécsi orvoskar hivatalosan csak 1900-ban nyitotta meg – kivételképpen – kapuit a női hallgatók számára. Lásd: Raggam, 2001. Ez Magyarországon már öt évvel korábban, 1895-ben megtörtént.

¹⁰ A külföldön tanuló diákokról csak az 1880/81-es tanév óta van adat. A táblázat forrása: Karády, 2002, 240.